

ŽIVOT I DJELO FRANJE MARKOVIĆA

Program znanstvenoga skupa i sažeci izlaganja

KRIŽEVCI
Petak, 7. studenoga 2014.

FRANJO MARKOVIĆ

1845.

Franjo Marković, rodio se je dne 26. srpnja 1845. u Križevih od stare plemićke porodice. Otac njegov Antun bio je viećnik kr. banskoga stola te je kao takav umro g. 1858. u Križevih u visokoj dobi od 84 godina. Majka mu je bila Josipa rođjena pl. Šaghi, a umrla je g. 1885. u 72. godini. Franjo bijaše najmlađe djetete u roditelja (imao je još dva brata i sestru), pa se je za rana odlikovao kao marljiv i nadobudan djak. Iza svršenih početnih nauka u svom rodnom gradu, dadeše ga roditelji u listopadu 1854. u Zagreb, gdje je kao pitomac kr. konvikta svršio u srpnju g. 1862. gimnaziju.

Na jesen g. 1862. dođe u Beču u sveučilište, gdje je počeo učiti klasične jezike, slavistiku i filozofiju. Uza to je napose učio proučavao literaturu i naročito poljski jezik, jer ga je poljsko pjesništvo silno privlačilo. Ljeti g. 1865. svršio u Beču nauke, položi 6. prosinca 1866. pred izpitnim povjerenstvom bečkog sveučilišta izpit iz hrvatskog i grčkog jezika za cielu, a iz latinskoga za doljuju gimnaziju te bude koncem iste godine poslan za suplenta u gimnaziju u Osijek. Dodieljen 5. listopada 1868. gimnaziji zagrebačkoj, postade 24. svibnja 1869. pravim učiteljem. Jedva što se je ovako bio udomio u Zagrebu, sbila se je 19. travnja 1870. poznata sгода pred spomenikom Jelačića bana. Zagrebačko pjevačko društvo „Kolo“ i Karlovačka „Zora“ priredile, vraćajući se iz Maksimira, pred spomenikom ovciju. Tadašnji suplent zagrebačke gimnazije dr. David Starčević dočekao je pjevače s nekolicinom njihovih političkih protivnika i gimnazijalaca, pa su im zviždali sve u llicu. Redarstvo je raznjeralo pjevače i nekolicinu uapsilo. Desetorica profesora gimnazije zatražilo je uslied toga od vlade, da ukloni dr. Starčevića s gimnazije, jer je povriedio čast i ugled učiteljski. Ban Rauch je na ovu molbu odgovorio odpuvom prof. Jagića i Bratelja, na što su se profesori Divković, Kellner, Marković, Pavec i Šajatović 9. lipnja 1870. sami zahvalili na službovanju.

Ostavši ovako bez službe, ode Marković na jesen u Beču, da se usavrši u nancima i poluči doktorat iz filozofije. Tada se je mnogo bavio estetikom i proučavanjem kazališta. Položivši rigorozu, bje u bečkom

sveučilištu 8. ožujka 1872. promoviran na doktora filozofije i postade opet 20. kolovoza 1872. profesorom gimnazije zagrebačke. U proljeću sljedeće godine 1873. upozna se dr. Marković u Varazdinu s umnom Dragicom Leitnerovom te se ljeti iste godine vjenča s njome u Beču.

Čim se je pristupilo osnivanju hrvatskog sveučilišta u Zagrebu, bio je dr. Marković 27. travnja 1874. imenovan među prvim profesorima toga najvišeg naučnog zavoda i to kao javni redoviti profesor teoretične i praktične filozofije i povjesti filozofije, a filozofski ga fakultet izabra svojim prvim dekanom za prvu školsku godinu 1874/5. Kao takav fungirao je još i g. 1888/9, a g. 1881/2 bio je osim rektorom sveučilišta. Osim toga imenovan je 12. ožujka 1877. članom izpitnog povjerenstva za kandidate gimnazijskog učiteljstva, u kojem svojstvu i danas još fungira.

Za književne i znanstvene zasuge izabrala je dr. Markovića jugoslavenska akademija 20. studenoga 1876. svojim pravom članom, a „Matica Hrvatska“ 1877. svojim odbornikom te g. 1882. podpredsjednikom.

Od g. 1881. do 1890. bio je dr. Marković i narodnim zastupnikom u hrvatskom saboru, gdje je kao član neodvisne opozicije zastupao svoj rodni grad Križevac.

Franjo Marković odrasao je kao djak pod zakriljem svoje dobre i plemenite majke, koju je pravom sinovskom ljubavlju ljubio. U školi kroz svih osam razreda prvi djak uz vrstne sađbenike: Armina Šrabca, Vladka Mažuranića, Aleksandra Bresztyenskoga, Petra Tomića, Izidora Kršnjavoga, Pavla Brantnera i druge, kojih nije bilo tako lako nadkriti, pokazivao je od rana i veliku volju i velike sposobnosti za pjesništvo. Talenat, topli osjećaj i bujna mašta prognosticirali su mu sjajnu budućnost. Njegovo djakovanje na gimnaziji spada u najtužnije absolutističko doba u Hrvatskoj, koje je uza sve svoje makinacije i proti svojoj volji odgojilo hrvatskoj knjiži lep broj uglednih i zaslužnih radnika, koji se sada nalaze na zenitu svoga rada.

Kad su mladi konviktorci u listopadu 1859. sebi osnovali listić „Domovinu“, da u njem pribuđuju svoje prvence, javi se u 10. broju i šestoškolac Franjo

PROGRAM ZNANSTVENOGA SKUPA I SAŽECI IZLAGANJA

ŽIVOT I DJELO FRANJE MARKOVIĆA

(Križevci, 26.VII. 1845–Zagreb, 15. IX. 1914)

KRIŽEVCI

Petak, 7. studenoga 2014.

Velika vijećnica Grada Križevaca
Ivana Zakmardija Dijankovečkog 12

Organizatori:

Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU

Koprivničko-križevačke županije

Ogranak Matice hrvatske u Križevcima

Društvo hrvatskih književnika, Zagreb

Organizacijski odbor za pripremu znanstvenog skupa Život i djelo Franje Markovića

Renata Husinec, *Ogranak Matice hrvatske u Križevcima*

Bojan Marotti, *Zavod za povijest i filozofiju znanosti HAZU, Zagreb*

Ivan Peklić, *Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU Koprivničko-križevačke županije, Križevci*

Božidar Petrač, *Društvo hrvatskih književnika, Zagreb*

Ante Stamać, *Matica hrvatska, HAZU, Zagreb*

Stjepan Sučić, *Matica hrvatska, Zagreb*

Mladen Tenodi, *Upravni odjel za društvene djelatnosti, Križevci*

Franjo Tomić, *HAZU, Zagreb*

Programsku knjižicu priredili: Renata Husinec i Stjepan Sučić

Lektura: Aleksandra Vagner

Grafičko oblikovanje: Željko Podoreški

Izbor i korištenje građe i likovnih priloga omogućili su:

Arhiv Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, Zagreb

Gradski muzej, Varaždin

ISBN 978-953- 6298-24-2

Znanstveni skup Život i djelo Franje Markovića održava se pod pokroviteljstvom Grada Križevaca i uz potporu Matice hrvatske i Koprivničko-križevačke županije

Znanstveni skup *Život i djelo Franje Markovića* zajednički organiziraju Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU Koprivničko-križevačke županije, Ogranak Matice hrvatske u Križevcima i Društvo hrvatskih književnika iz Zagreba u petak, 7. studenog 2014. u Križevcima u povodu 100. obljetnice njegove smrti. U spomen na hrvatskoga velikana i znamenitog Križevčanina već o Božiću 2013. križevački ogranak Matice hrvatske i grad Križevci najavili su obljetnicu tiskanjem kalendara *Franjo Marković*, a tijekom 2014. priredene su dvije izložbe, promoviran je prigodni poštanski žig i niz od četiri prigodne omotnice i dopisnice. Odjel za filozofiju Matice hrvatske organizirao je u Zagrebu simpozij *Filozofijsko djelo Franje Markovića*.

Glavni cilj znanstvenoga skupa koji se organizira pod pokroviteljstvom grada Križevaca jest podastrijeti rezultate istraživanja bogata i nedovoljno poznata života i rada Franje Markovića. Na skupu će dvadesetak sudionika govoriti o Markoviću kao pjesniku, filozofu, teoretiku književnosti i umjetnosti, putopiscu i političaru, sveučilišnom profesoru i pedagogu, akademiku i zaslužnom članu Matice hrvatske. Njihovi će radovi biti objavljeni u periodičkoj publikaciji *Civitas crisiensis* – radovi Zavoda za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU Koprivničko-križevačke županije.

Nadamo se da će skup pridonijeti boljem poznavanju Markovićeva opusa i njegovih zasluga za hrvatsku kulturu, ne samo u Križevcima nego i širom Hrvatske.

Zahvaljujemo predavačima na odazivu, a gradu Križevcima, Matici hrvatskoj i Koprivničko-križevačkoj županiji na potpori kojom su pomogli održavanje ovoga skupa.

Organizacijski odbor

Franjo Marković, 1886.
Gradski muzej, Varaždin

PROGRAM

- 9:00 Otvaranje skupa i pozdravni govori
- 9:30–9:45 Jelena Borošak-Marijanović: *Dr. Franjo Marković i njegovo doba*
- 9:45–10:00 Alojz Jembrih: *Bečko studijsko razdoblje Franje Markovića*
- 10:00–10:15 Ladislav Heka: *Politička gledišta Franje Markovića i njegov odnos prema Hrvatsko-ugarskoj nagodbi i mađarizaciji*
- 10:15–10:30 Mira Kolar-Dimitrijević: *Markovićeva borba protiv ukidanja križevačke županije*
- 10:30–10:45 Željko Karaula: *Izbor iz pisama Metela Ožegovića Franji Markoviću (1882–1889)*
- Stanka
- 11:05–11:20 Renata Husinec, Stjepan Sučić: *Franjo Marković i Matica hrvatska*
- 11:20–11:35 Vinko Brešić: *Franjo Marković i Vienac*
- 11:35–11:50 Ivan Peklić: *Kazalište i Franjo Marković*
- 11:50–12:05 Ante Bežen: *Franjo Marković – začetnik hrvatske akademske pedagogije i metodike*
- 12:05–12:20 Željko Vegh: *Franjo Marković kao putopisac: crtica Rodni kraj Stanka Vraza*
- 12:20–12:35 Petar Milas: *Franjo Marković: Dom i svijet*
- Stanka za ručak
- 14:20–14:35 Pavao Pavličić: *Zvono iz dubine – interpretacija*
- 14:35–14:50 Božidar Petrač: *O Markovićevu predavanju na izložbi Društva hrvatskih umjetnika*
- 14:50–15:05 Ante Stamać: *Markovićev nauk o baladama*
- 15:05–15:20 Stipe Botica: *Markovićev etički nauk u hrvatskim narodnim pjesmama*
- Stanka

- 15:40–15:55 Goran Sunajko: *Uloga filozofije u izgradnji narodnog duha: filozofija kao vita activa u mišljenju Franje Markovića*
- 16:10–16:25 Željko Škuljević: *O tragičnom u estetici Franje pl. Markovića*
- 16:25–16:40 Eduard Vargović: *Franjo Marković – filozofija – psihologija – komuniciranje: slobodna interpretacija*
- 16:40–16:55 Bojan Marotti: *O Markovićevim filozofskim rukopisima u arhivima HAZU*
- 16:55–17:10 Ozren Blagec: *Grđa o dr. Franji Markoviću u fundusu Gradskog muzeja Križevci*
- 17:10–17:30 Rasprava i završetak skupa

Posjet izložbi o Franji Markoviću u Likovnoj galeriji Gradskoga muzeja Križevci

18:00 Svečana akademija u Velikoj dvorani Hrvatskoga doma

Hrvatsko pjevačko društvo Kalnik iz Križevaca pod ravnanjem Ozrena Bogdanovića i uz glasovirsku pratnju Zlate Životić izvodi hrvatsku himnu *Lijepa naša domovino* te skladbe *Nek se hrusti šaka mala* (Ljudevit Vukotinović), *Domovini* (Franjo Pokorni, stihovi Antun Nemčić), *Prosto zrakom ptica leti* (Vatroslav Lisinski, stihovi Dimitrija Demeter), *Puna srca pune čaše* (Aleksandar Zdenčaj), *U boj!* (Ivan Zajc, stihovi Franjo Marković).

Učenici Gimnazije Ivana Zakmardija Dijankovečkog iz Križevaca govore izabrane tekstove iz djela Franje Markovića.

SAŽECI IZLAGANJA

Diploma začasnog člana Hrvatskoga pedagojsko-književnog zbora iz 1882.
HR AHAZU – 325

FRANJO MARKOVIĆ ZAČETNIK HRVATSKE AKADEMSKE PEDAGOGIJE I METODIKE

U svom vrlo plodnu životu Franjo Marković istaknuo se, osim što je bio među najvidenijim intelektualcima i javnim radnicima svoga vremena, u više područja stvaralaštva, među kojima su tri najvažnija: književnost, filozofija (estetika) i pedagogija. No dok su njegova književna djela uglavnom objavljena za autorova života te su u to doba smatrana vrhuncem književnoga stvaralaštva, a njegova filozofska razmatranja ostala zapisana u *Estetici* i interpretacijama sljedbenika, Markovićeva pedagoška ostavština najmanje je poznata jer, sve do danas, nije cjelovito objavljena, već se nalazi pohranjena u rukopisu u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti. A zasluge Franje Markovića za pedagogiju povijesne su: održao je prva predavanja iz pedagogije i metodike na Mudroslovnom (danas Filozofskom) fakultetu u Zagrebu, napisao opsežne rukopise *Pedagogika* i *Gimnazijska pedagogika* te izdao Čitanku za IV. razred gimnazijski u kojoj je primijenio svoje estetičko i metodičko učenje. Iako je predavanja iz pedagogije i metodike držao u okviru studija filozofije (prve samostalne kolegije pedagogije vodit će njegov nasljednik Đuro Arnold), ipak se za Franju Markovića može reći da je bio osnivač akademske pedagogije na 1874. upravo osnovanu modernom Sveučilištu u Zagrebu (ove godine slavimo 140. obljetnicu), a njegova je *Gimnazijska pedagogika* zapravo prvi tekst akademske metodike klasičnih jezika na hrvatskome jeziku. Te su mu činjenice osigurale mjesto začetnika hrvatske znanstvene pedagogije i metodike.

OZREN BLAGEC

Gradski muzej, Križevci

GRAĐA O DR. FRANJI MARKOVIĆU U FUNDUSU GRADSKOGA MUZEJA KRIŽEVCI

U fundusu Gradskoga muzeja Križevci nalazi se dvadesetak inventiranih predmeta povezanih s Franjom Markovićem i njegovom obitelji. Najzanimljiviji su portret Franje Markovića, autora slikara Jose Bužana, te plemićka povelja

Jurja Markovića, djeda Franje Markovića. Sačuvan je i album fotografija koji je pripadao Franji Markoviću, u kojem se nalazi dvjestotinjak fotografija članova njegove uže i šire obitelji, prijatelja, suradnika, ali i znamenitih povijesnih osoba kojih je fotografije Marković čuvao.

Paradna sablja čete sveučilišnih građana Zagrebačkog sveučilišta iz 1895, koja je pripadala Franji Markoviću, također je sačuvana i izložena u stalnom postavu Zbirke oružja Križevačkog muzeja. Među zanimljivostima iz Markovićeve ostavštine treba svakako navesti zaručničku posjetnicu, pisanu njemačkim jezikom, dr. Franza v. Markovića i Charlotte Leitner te prvo izdanje knjige *Kohan i Vlasta*, s posvetom Franje Markovića sestri Milici (Milki) Marković.

U muzejskoj zbirci nalazi se i knjiga *Dom i svijet* iz 1923, dva primjerka knjige Krste Pavletića *Život i pjesnička djela Franje Markovića* te knjižica s njegovim govorima u Hrvatskom saboru održanima 27. studenog i 2. prosinca 1888.

Od sačuvanih pisama najzanimljivije je pismo koje, kao sedamnaestogodišnji student, po dolasku u Beč, Franjo Marković šalje majci u Križevce. Uz to pismo sačuvano je još jedno pismo majci, poslano 1883, u povodu njezina rođendana, te još nekoliko pisama što ih je Franjo Marković poslao ili primio od članova obitelji i suradnika.

Iako sačuvana građa o dr. Markoviću u Gradskom muzeju Križevci nije opsežna, neki od sačuvanih predmeta zasigurno mogu potaknuti interes istraživača, bilo kao temeljni predmet istraživanja, bilo kao dio obuhvatnijeg istraživačkog projekta.

JELENA BOROŠAK-MARIJANOVIĆ

Hrvatski povijesni muzej, Zagreb

DR. FRANJO MARKOVIĆ I NJEGOVO DOBA

Autorica donosi sažetu biografiju Franje Markovića, sveučilišnoga profesora filozofije, filologa, književnika i opozicijskog zastupnika križevačkoga kotara u Saboru Trojedne Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije u doba banovanja Khuena Héderváryja. Ukazat će na obilježja Khuenova režima (1883–1903). Istaknut će Markovićovo značenje u razvoju Filozofičko-historičkog odjela Mudroslovnoga fakulteta osnovana na temelju Zakona Hrvatskog sabora o osnivanju Sveučilišta od 5. siječnja 1874. Tim je zakonom za nastavu filozofije

bila osnovana katedra »filozofija teoretička i praktička s poviješću filozofije«, a 33 godine držao ju je Franjo Marković, senior Mudroslovnog fakulteta. Kao prvi profesor filozofije održavao je povremeno na Odsjeku za pedagogiju predavanja iz pedagogije i praktičke pedagoške vježbe. Prikazat će također Markovićevo književno djelovanje u šenoino doba, kada se nastojalo učvrstiti hrvatski duh u građanskoj kulturi, te njegov angažman u Jugoslavenskoj akademiji znanosti i umjetnosti i u Matici hrvatskoj.

STIPE BOTICA

Filozofski fakultet, Zagreb

ETIČKI SADRŽAJ NAŠIH NARODNIH POSLOVICA U INTERPRETACIJI FRANJE PL. MARKOVIĆA

Dr. Franjo Marković 17. studenoga 1886. na sjednici filozofičko-juridičkoga razreda JAZU održao je predavanje pod tim naslovom, a opsežan rad otisnut je u Radu JAZU, kao knjiga XXV. istoga razreda 1889. Pomno je razradio i prokomentirao velik broj poslovice iz Vukove, Stojanovićeve i Daničićeve zbirke, triju važnih zbirki za cjelokupan popis, izgled i ustroj hrvatskih poslovice. Etičku je dimenziju promatrao i komentirao iz kategorizacije *etičkoga sadržaja*. Nalazi da se u poslovicama »ustanovljuje pravilo kako treba da čovjek radi« i iz izbora je pokušao »sastaviti sliku etičkoga mišljenja našega naroda«. U temeljitoj raščlambi poslovičnoga iskustva pozivao se i na misli o etičkome u europskoj filozofiji, navodeći ponajviše Aristotelove i Kantove formulacije. U tu je svrhu analizirao više od tristo poslovice, a promatrao je devet odredbi: kako se etičko očituje u određivanju *ljudske naravi* (1), kako etičko obrazlaže samu *narav i ćud čovjeka* (2), kako se ono reflektira na *običaje i zakone* (3). Pomno je razradio ljudske odlike: *blagost i dobrotu* (4) kao važne etičke komponente. Glede poslovičnoga razmotrio je dvije suprotstavljene etičke kategorije: *sebeživstvo (egoizam)* i *inoznanstvo (altruizam)* (5) i odredio kako one pokazuju etičko u djelovanju. Analizirao je također kako se očituje *pravo prema sili i Bogu* (6), a kao važno etičko načelo za djelovanje pronalazi *pravdu i pravednost ovoga i onoga svijeta* (7). Etičko se pokazuje i u mnogim aspektima *moralne slobode* (8) i, naposljetku, pronalazi da »etički sadržaj naših narodnih poslovice ima svoj potrebni i dostojni završetak u onim poslovicama, koje govore o *Bogu* (9).

Iznimno vrsna raščlamba etičkoga i kao fenomena i kao ljudskoga djelatnog načela.

FRANJO MARKOVIĆ I VIENAC

Uz ime Franje Markovića (Križevci, 26. VII. 1845–Zagreb, 15. IX. 1914) uglavnom se navodi da je »hrvatski književnik i filozof« (Hrv. enciklopedija, 2005), odnosno »pjesnik, dramski pisac, književni kritičar, prevoditelj, filozof i političar« (Hrv. knj. enciklopedija, 2009), ali ne i to da je bio urednik. Riječ je o urednikovanju *Vienca*, središnjega hrvatskog književnog časopisa 19. stoljeća, koji je dugim vijekom (1869–1903) i snažnim utjecajem obilježio nacionalnu književnost od romantizma do moderne. Štoviše, mladi je Marković s Gj. Deželićem, I. Trnskim i A. Šenoom bio najneposrednije uključen u pokretanje časopisa, a bio je i jedan od njegovih prvih urednika (od br. 20/1872. do kraja 1873). U kritičnom trenutku za *Vienac* na uredničkom mjestu Markovića je zamijenio A. Šenoa. Prije i tijekom urednikovanja Marković je objavio dvadesetak svojih pjesama i članaka te tragedije *Karlo Drački* i *Benko Bot*. Afirmiravši se kao pjesnik, kritičar i dramatičar, Marković je i nakon uredničke faze ostao *Vienčev* suradnik, sve do 1902. U radu se navodi i analizira Markovićeva suradnja te ističe važnost te suradnje ne samo za status Franje Markovića kao književnika i znanstvenika, već i za status i ulogu koju je *Vienac* kao tiskani medij imao za postpreporodnu nacionalnu književnost i kulturu.

LADISLAV HEKA

Pravni fakultet Sveučilišta u Szegedu, Mađarska

POLITIČKA GLEDIŠTA FRANJE MARKOVIĆA I NJEGOV ODNOS PREMA HRVATSKO-UGARSKOJ NAGODBI I MAĐARIZACIJI

Hrvatski književnik i filozof, rektor Zagrebačkog sveučilišta Franjo Marković bio je već od rane mladosti politički aktivan. Nakon završenog studija klasične filologije, slavistike i filozofije se iz Beča 1865. vratio u Hrvatsku te se godinu dana kasnije zaposlio kao suplent u gimnaziji u Osijeku, ali su ga za doskora »potvorili da se ponaša politički nekorektno te ga ukorili«. U vrijeme donošenja Hrvatsko-ugarske nagodbe godine 1868. bio je premješten u zagrebačku

gimnaziju, ali je zbog političkih razloga (prosvjeda) napustio službu te je 1870. otišao studirati filozofiju u Beč (a zatim u Dresden, Leipzig, Berlin i Pariz), gdje je 1872. doktorirao iz područja estetike.

Posljednja dva desetljeća 19. stoljeća Franjo Marković bio je zastupnik križevačkoga kotara u Saboru Hrvatske i Slavonije. Kao član umjerene oporbe u Hrvatskome saboru djelovao je sukladno svojim moralnim načelima, kao »tipičan reprezentant hrvatskoga malog plemstva«. Branio je hrvatske interese protiv mađarskih presezanja, zauzimao se za zaštitu ustavnosti, za političke slobode te za »duševni napredak i materijalni razvoj« pučanstva. Njegova politička gledišta uglavnom su bila usmjerena protiv mađarizacije, a bio je neprijeporno nacionalno osviješten. Domoljublje i duh njegove filozofske ideje odražava se i u operi *Nikola Šubić Zrinjski* i progovara kroz zbornu pjesmu *U boj*.

Mađari su tih 1880-ih godina susljedno kršili Hrvatsko-ugarsku nagodbu, među inim i unutarnjom uredbom iz 1888. (1907. uredba je ozakonjena), kojom su propisali mađarski jezik kao službeni u Mađarskim državnim željeznicama (MAV) te da je poznavanje mađarskoga jezika uvjet za zapošljavanje, što je jačalo otpor protiv mađarizacije napose među činovništvom, koje je za vrijeme službovanja mahom pristalo uz vladajuću stranku, a čim su umirovljeni prelazili bi u oporbu, uglavnom u redove Stranke prava. Franjo Marković je 1888. u Saboru govorio o tome kako se u pošti, telegrafu, na željeznici i u poreznoj upravi napredovati može samo onda ukoliko se nauči mađarski jezik te je optužio Mađare da davanjem povlastica potiču hrvatsku mladež da postane ljubiteljicom mađarskoga jezika.

Premda je u povijesti spomenuto razdoblje (banovanje grofa Karla Khuena Héderváryja od 1883. do 1903) ostalo zapamćeno po međunacionalnim sukobima, ipak valja reći da su u tih dvadeset godina Hrvatska i Slavonija doživjele znatan gospodarski rast, napose u usporedbi s Dalmacijom, koja se nalazila izravno pod Austrijom. Ban je zajedno s predstojnikom za bogoštovlje i nastavu Izidorom Kršnjavijem tijekom dvadeset godina vladavine organizirao gradnju više od četrdeset škola i sakralnih objekata u cijeloj Hrvatskoj, bušenje arteških bunara u Dalmatinskoj zagori, što je omogućilo opstanak u tim krajevima, a posebno je bio uspješan u Zagrebu, u kojemu su u to vrijeme izgrađeni: katedrala, Hrvatsko narodno kazalište, Prva gimnazija (danas Muzej Mimara), Škola za umjetnost i obrt (danas MUO), Umjetnički paviljon na Strossmayerovu trgu, velebna zgrada Hrvatskog učiteljskog doma i učiteljska škola u Medulićevoj ulici... Dakle, uz njegovo se ime vezuju brojni objekti od velike važnosti za hrvatsku kulturu. Usto se u njegove posebne zasluge ubraja i organiziranje veličanstvene gospodarske izložbe u Zagrebu 1891, kojom prigodom je održao prohrvatski domoljubni govor.

FRANJO MARKOVIĆ I MATICA HRVATSKA

Književnim i znanstvenim stvaralaštvom dr. Franjo Marković bitno je pridonio novom ustroju Matice hrvatske, koja je zaključivši svoje ilirsko razdoblje uzela hrvatsko ime i započela iznimno bogat i sadržajan kulturni program. U Matici hrvatskoj objavljivao je svoja književna djela, a osobito je važan njegov urednički rad u *Vijencu*. Bio je Matičin odbornik i potpredsjednik. Stekao je ugled i poštovanje književnim i znanstvenim stvaralaštvom pišući o Gunduliću, Ivanu Mažuraniću, slaveći Marulića...

Znamenit je njegov govor prigodom proslave 50. godišnjice Hrvatskoga narodnog preporoda 1885. Golem je njegov prinos u *Spomen-knjizi* Matice hrvatske 1892. Biografijama Augusta Šenoe, Janka Jurkovića, Stanka Vraza i Adolfa Vebera Tkalčevića ne samo da je obilježena Matičina obljetnica nego su djela prvaka Matice hrvatske književno vrednovana i povijesno ocijenjena. U *Spomen-cvijeću iz hrvatskih i slovenskih dubrava*, uzornoj Matičinoj knjizi iz 1900, posvećenoj Josipu Jurju Strossmayeru, prvi je njegov tekst o đakovačkoj katedrali.

Nakon smrti u izdanjima Matice hrvatske njegovo je djelo živjelo. U znamenitoj *Hrvatskoj književnoj kritici* koju je Matica hrvatska objavila 1950. Antun Barac u prvom svesku donosi hrestomatiju kritičkih tekstova od Vraza do Markovića. S velikim imenom hrvatska književna kritika započinje hrvatski preporod i s velikim imenom Franje Markovića se zaključuje i osvjetljava konac 19. stoljeća. U najvećoj Matičinoj biblioteci *Pet stoljeća hrvatske književnosti* objavljena su mu izabrana djela. Njegovi izabrani stihovi uvrštavani su u Matičine antologije, a sva izdanja Ogranka Matice hrvatske u Križevcima u kojima ima književnih tekstova sadrže i Markovićeve umjetničke i znanstvene poruke.

BEČKO STUDIJSKO RAZDOBLJE FRANJE MARKOVIĆA

U referatu će biti prikazan tijek Markovićeva studija na Bečkom sveučilištu (1862–1865) na temelju upisanih studijskih predmeta iz klasične i slavenske filologije te filozofije. Usto će biti riječi o njegovu doktorskom studiju – polaganju sporazuma (1870–1872), kao i o njegovoj disertaciji pod mentorstvom glasovitoga profesora Roberta Zimmermanna.

Referat želi dopuniti Markovićev životopis bečkom studijskom dionicom i to na temelju arhivskih dostupnih podataka.

ŽELJKO KARAULA

ALCA d.d. Bjelovar

IZBOR IZ PISAMA METELA OŽEGOVIĆA FRANJI MARKOVIĆU (1882–1889)

U korespondenciji hrvatskoga političara Metela Ožegovića koja se čuva u Hrvatskoj akademiji znanosti i umjetnosti u Zagrebu pedeset su dva pisma koja je u razdoblju od 1870. do 1889. Ožegović uputio prijatelju, poznatom hrvatskom filozofu i sveučilišnom profesoru Franji Markoviću. Autor u svom radu uz potrebne bilješke donosi prijepis petnaest Ožegovićevih pisama Markoviću poslije 1882. godine u kojima prevladava sadržaj političke naravi u vezi s Markovićevim javnim djelovanjem u Hrvatskoj, kojom banuje Khuen Héderváry (1883–1903). U skladu sa sadržajem pisama u uvodu rada daje se stanovit uvid u njihova politička razmišljanja u okviru politike Neovisne narodne stranke, kojoj je Franjo Marković pripadao, a Ožegović je simpatizirao i podupirao.

DJELOVANJE FRANJE MARKOVIĆA U HRVATSKOM SABORU OD 1881. DO 1892. GODINE

Sveučilišni profesor Franjo Marković bio je izabran u Križevcima za zastupnika u Hrvatskom saboru na listi Neovisne narodne stranke te je već svojim izborom pokazao neslaganje s tadanjom službenom politikom Zemaljske vlade. Takav je bio i njegov rad u Saboru, kritički i sugestivan, objektivan, ali i dobro namjeran. Zbog svog ugleda i položaja mogao je, a i usudio se, u Saboru izreći mnogo toga što drugi nisu imali hrabrosti, a sve u svrhu poboljšanja gospodarskoga, socijalnog i političkog života u Hrvatskoj. Njegov rječnik bio je uvijek primjeren njegovu zvanju i umjeren u izrazima, ali govori su izvanredno važni, jer pokazuju njegovu političku zrelost i stajališta koja ga svrstavaju u sam vrh hrvatskih građanskih političara u 19. stoljeću. Djelovanje Franje Markovića u Hrvatskom saboru pada u vrijeme kada Pejačević odstupa s banske vlasti zbog mađarske dominacije u financijskoj politici, ali i u vrijeme kada ban Khuen Héderváry kreira svoju politiku, reformirajući i mijenjajući gotovo sve što je stvorio ban Ivan Mažuranić u prethodnom razdoblju. Sveučilišni profesor i izvrсни poznavalac slavenskih težnji Franjo Marković razotkriva pravu svrhu te politike te ga možemo zapravo nazvati meritornom savješću Hrvatske.

BOJAN MAROTTI

Zavod za povijest i filozofiju znanosti HAZU, Zagreb

O MARKOVIĆEVIM FILOZOFSKIM RUKOPISIMA U ARHIVIMA HAZU

U Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, kao i u Arhivu Odsjeka za povijest hrvatske književnosti Zavoda za povijest hrvatske književnosti, kazališta i glazbe čuva se bogata rukopisna ostavština hrvatskoga filozofa, književnika, kazališnoga i književnoga kritičara Franje pl. Markovića (1845–1914), prvoga profesora filozofije na obnovljenome Zagrebačkome sveučilištu (1874).

Znatan dio ostavštine čine filozofski rukopisi. Među njima najbrojnija su predavanja (ili pripreme za predavanja), različitoga stupnja dovršenosti, što ih je Marković držao slušačima na Sveučilištu sve do odlaska u mirovinu (1909), a povremeno i poslije – tako reći do smrti. U prilogu se ponajprije navode najvažniji od spomenutih rukopisa te se podastire njihov kratak opis. Posebice se upozorava na »čitkost«, budući da se u ostavštini nalaze kako Markovićevi autografi, tako i različiti prijepisi pojedinih Markovićevih djela koje su načinili njegovi slušači. Autografi su, redovito, znatno teže čitljivi. Potom se upozorava na to da se ti rukopisi odnose na različite odsječke filozofije, jer je Marković predavao gotovo sve filozofske struke, od logike do estetike, pa i neke znanosti koje danas ne smatramo dijelovima filozofije, primjerice psihologiju i pedagogiju. S time se u vezi razmatra i uobičajeno shvaćanje Markovića (isključivo) kao estetičara te se ustvrđuje da ono ne stoji. K tomu, kritički se propituje i svrstavanje Markovića među herbartovce, jer je ono u velikoj mjeri upitno, budući da mi o Markovićevoj filozofiji, u smislu cjeline, znamo zapravo vrlo malo, bolje reći – znamo samo neke ulomke te cjeline. Na kraju se predlaže da se ti Markovićevi filozofski rukopisi objave, kako bi misao jednoga od najvažnijih hrvatskih filozofa otkada se u Hrvatskoj filozofira na hrvatskome jeziku mogla napokon biti proučena u cijelosti.

PETAR MILAS

profesor u mirovini, Križevci

FRANJO MARKOVIĆ: *DOM I SVIJET*

U ovom prikazu govori se o idiličnom epu Franje Markovića *Dom i svijet*. Nastao na početku bogate književne i znanstvene karijere, taj se ep smatra njegovim najboljim

književnim djelom. U njemu je obradio društvenu, moralnu i ljubavnu temu sredine 19. stoljeća u vrijeme Bachova apsolutizma i posustajanja ilirskoga zanosa. Građen na romantičarskim motivima žetve, berbe grožđa, lijepih krajolika rodnoga kraja, ali i grube stvarnosti, odlaska vojnika u rat, političkih progona, slikovito je oslikao dramatično stanje u Hrvatskoj toga vremena.

Ep je nastao po uzoru na europske romantične epove (Goethe i Mickiewicz) i ostavio traga u hrvatskoj književnosti druge polovice 19. stoljeća i križevačkoga kraja.

ZVONO IZ DUBINE, INTERPRETACIJA

U prilogu Markovićeve se pjesma analizira sa stilskega, kompozicijskog i metričkog stajališta te se nastoje identificirati ključni njezini motivi. Ustvrdjuje se kako je riječ o vrlo slojevitu tekstu, te se njegova razna značenja nastoje izložiti i objasniti. Konstatira se potom da je smisao teksta – baš kao i njegova tematika i motivika – posljedica sasvim određenih autorovih poetičkih nazora. Napokon se pjesma – zajedno s ostatkom Markovićeve lirike – smješta u granično područje između romantizma i modernizma.

IVAN PEKLIĆ

*Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU
Koprivničko-križevačke županije, Križevci*

KAZALIŠTE I FRANJO MARKOVIĆ

U radu se prikazuje onaj dio Markovićeve djelovanja koji se odnosi na kazališnu umjetnost. Bio je poznat kao pisac drama i sinopsisā za prigodne priredbe. Istaknuo se kao jedan od prvih kazališnih kritičara, ali i kao kritičar dramskih tekstova. Markovićevo djelovanje bilo je uvelike usmjereno na kazalište i dramsku umjetnost. Napisao je nekoliko važnih drama: *Zvonimir*, *Karlo Drački*, *Benko Bot*. One, doduše, danas nemaju snažnu umjetničku poruku, ali u vremenu u kojem su nastale bile su dragocjene za hrvatsku dramsku umjetnost. Usto, Marković je bio i autor prigodnica *Vilinski dvori* i *Uspomeni Marka Marulića*. One su, pak, trebale utjecati na narodnu svijest o kulturi. Isto tako, Marković je bio jedan od prvih kazališnih kritičara, postavivši prve kanone kazališne kritike. Također, publici je davao osnovne upute o kazališnoj umjetnosti, da bi mogla razumjeti tu, tada mladu umjetnost. Pisao je i prikaze dramskih tekstova, posebice prikaze koji su bili zasnovani na njegovu poimanju estetike. Želim istaknuti da je Markovićev prinos kazališnoj umjetnosti mnogo opsežniji i važniji nego mu se danas pripisuje.

O MARKOVIĆEVU PREDAVANJU NA IZLOŽBI DRUŠTVA HRVATSKIH UMJETNIKA

Prigodom prve izložbe Društva hrvatskih umjetnika, otvorene 15. prosinca 1898, na poziv Društva, Franjo Marković je 12. veljače 1899. održao predavanje o umjetnosti. U svome predavanju Marković je mirno i trezveno, objektivno i susretljivo, podvrgnuo kritici književno-umjetničke teorijske postavke »mladih« ili pobornika »mladih«, u prvom redu Ive Pilara, Milivoja Dežmana i Ksavera Šandora Gjalskog, dok se na samu izložbu tek uzgredice bio osvrnuo. Autor nastoji prikazati osnovne misli Markovićeve kritike, naglašava Markovićevu suzdržanu ironiju kojom je popratio često nedosljedna i protuslovna gledišta mladih te u okviru Markovićevih filozofskih i estetičkih nazora prosuđuje secesionistička nastojanja pobornika mladoga tabora. Marković nipošto ne nastupa s pozicije isključivosti i odbacivanja; njegova je želja, koja se pokazuje vrlinom i mudrošću, prihvatiti ono što je u novim tendencijama prihvatljivo i upozoriti na ona shvaćanja koja u novim težnjama mladih nisu prihvatljiva. Za razliku od drugih pobornika staroga tabora, koji su se žestoko opirali novim tendencijama, primjerice posvemašnjoj slobodi stvaranja, i koje su mladi bespoštedno osporavali, protiv Franje Markovića mladi nisu nikada javno istupili. Štoviše, smatrali su ga uzorom.

ANTE STAMAČ

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zagreb

TEORIJA BALADE KAO PODLOGA VLASTITOM PJSNIŠTVU

U opsežnoj studiji o baladama pod naslovom *Prilog estetičkoj nauci o baladi i romanci* (Rad JAZU, br. 138) Marković je najprije iznio pregled pisanih balada u Europi, od skandinavskih do srednjoeuropskih književnosti, posebno slavenskih, te je među njima uspostavio zajednička estetička načela. Ta načela možemo prepoznati u svekolikom njegovom pjesništvu, od *Kohana i Vlaste, Doma i svijeta* te *Vrzina kola* do vlastitih dramskih djela. Moguće je zaključiti kako su mu teorija i praksa pisanja sukladne, što je doista rijetkost u hrvatskoj književnosti i njezinoj znanosti.

ULOGA FILOZOFIJE U IZGRADNJI NARODNOG DUHA: FILOZOFIJA KAO *VITA ACTIVA* U MIŠLJENJU FRANJE MARKOVIĆA

Cilj je izlaganja prikazati Markovićevo razumijevanje filozofije kao *vita activa* u razlici spram *vita contemplativa*. Takvo određenje filozofije put je izgradnji nacionalne kulture i s njom nacionalne države koja se u Hrvatskoj treba izgraditi po uzoru na ostale europske države. Smisao navedenoga razlikovanja jest u imperativu filozofije da izgradi subjektivnost duha čovjeka i apstrahira ga na poopćivu razinu naroda, što se može postići jedino ukoliko se filozofija ne razumije samo kao spekulativna (*vita contemplativa*), nego kao filozofija čina (*vita activa*). Marković takvu filozofiju izvodi iz filozofije subjektivnosti, prije svega iz Leibnitzova monadizma, Nietzscheova subjektivizma i Kantova kozmopolitizma. Poopćivo kontemplativno *ja* samo je sredstvo empirijskomu *ja* u svrhu izgradnje svjetskoga humaniteta koji oslobađa čovjeka i narode u svjetskom poretku mira. Razlog je to zbog kojeg je Marković u svom javnom, političkom i znanstvenom djelovanju ustrajavao upravo na filozofiji koja ima središnju ulogu (sredotočje) u izgradnji narodnoga duha.

ŽELJKO ŠKULJEVIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zenici, BiH

O TRAGIČNOM U ESTETICI FRANJE PL. MARKOVIĆA ILI SUSTAVNI EKLEKTICIZAM JEDNOG ARHAIZIRANOG *AISTHĒSIS*A

Osim književnih i biografsko-monografskih, o Markoviću kao filozofu i estetičaru gotovo da nema specijalnih studija. Razlozi su toga mnogovrsni. Prije svega, njegova je estetika u velikoj mjeri formalistička i, kao takva, »u izvjesnoj retardaciji spram razvitka estetike u Europi«. I kada piše o fenomenu tragičnog (ali i komičnog) na djelu je Markovićev eklekticizam koji, osim oslanjanja na Herbarta, rabi i druge estetičke autore. Prije svih izravno se

referira na Roberta Zimmermanna, ali i hegelovca Vischera, G. Freytaga, itd. Bez obzira na ogledanje i ugledanje na druge, »dodajući i razvijajući tu i tamo i sam ponešto«, ipak je Marković prvi koji je na narodnom jeziku »ekstenzivno i sustavno izveo jedan cjelovit estetički nazor«.

EDUARD VARGOVIĆ

profesor u mirovini, Varaždin

FRANJO MARKOVIĆ – FILOZOFIJA – PSIHOLOGIJA – KOMUNICIRANJE: SLOBODNA INTERPRETACIJA

Naše su namjere usmjerene na poziciju filozofije, psihologije i komuniciranja u predavačkom i ostalom djelovanju. Marković je bio učitelj, predavač, koji ima studente i probleme u vezi s nastavom i predavanjima, pa mu je komunikacija očigledno posebno važna, pa i kada je riječ o istraživanjima i povijesnom promišljanju te korespondiranju s cjelinom filozofije i njezinim razvojem. Čitajući Markovića, percepcija o njemu kao osobi otvorila je mogućnost rekonstrukcije njegova djelovanja s pozicije koju mi danas zovemo komuniciranje odnosno psihologijom komuniciranja, ponajprije kao filozofa, predavača, profesora. Čini se izvjesnim da je kao profesor bio pažljiv slušatelj u dijalogu sa studentima, a i suradnicima.

Marković je bio sveučilišni profesor i nastava je važan dio njegove aktivnosti. Filozofija je univerzalni susret čovjeka sa svijetom i njegov odnos prema tom svijetu. Utoliko je nastava filozofije uistinu uvođenje i stvaranje misaonog odnosa prema svijetu. U tom smislu nastava filozofije jest filozofija, a Marković misaoni uvoditelj studenata u svijet filozofije. Naime, ako je bit nastave filozofije tek prepričavanje ili pružanje određenih podataka i činjenica o filozofiji i filozofima, onda je ona zapravo dezinformacija. I to zato jer informacija, po svojoj biti (definiciji) donosi nešto novo, odnosno proširuje znanje, otvara nove horizonte promišljanja, pa nas samo takva nastava filozofije zapravo provocira na stvaranje svojeg, promišljenog odnosa prema svijetu, životu i sebi samom. Nastava na fakultetu, a to znači i nastava Franje Markovića *in ultima linea* određena je namjerom proučavanja, dok je nastava na srednjoj razini poučavanje.

No, i takva pozicija, mislim poučavanje, u isto je vrijeme u biti pitanje izbora metodâ, jer one otkrivaju ciljeve nastave. Nastava filozofije u gimnaziji u

domeni je pedagogije, iako izbor metoda govori o filozofijskoj komponenti nastave same. Time je nastava filozofije suodređena filozofijom, a ne obratno. Filozofija bogatstvom ideja, izazovima, čuđenjem i stvaralaštvom tjera i provocira vrelom informacija i omogućuje vlastito domišljanje odnosa prema svijetu. Drugim riječima osmišljavanje vlastitog života kroz realizaciju vlastitih ciljeva. I to je potvrda Fichteova teze: svaki čovjek ima takvu filozofiju kakav je čovjek! *Ergo*, svaki učitelj ima takvu pedagogiju kakav je čovjek.

U zapisanim referencijama ogleda se aktualnost Franje Markovića.

ŽELJKO VEGH

Knjižnice Grada Zagreba, Gradska knjižnica, Zagreb

FRANJO MARKOVIĆ KAO PUTOPISAC: CRTICA RODNI KRAJ STANKA VRAZA

Književnik Franjo Marković volio je krajolike i volio je putovati, znamo to po njegovim pjesmama, ali i po tome što je bio planinar. Ljubav prema lijepim pogledima na nove krajolike iskazao je i u putopisnoj crtici *Rodni kraj Stanka Vraza*, koju je, u povodu 70-godišnjice Vrazova rođenja objavio 1880. prvo u *Obzoru*, a potom u tiskanoj knjižici. U *Rodnom kraju Stanka Vraza* Marković se iskazuje kao veliki poklonik pjesništva ilirca Stanka Vraza, a iskazuje se i kao daroviti putopisac, s izvršnim zapažanjima detalja u krajoliku te kao osoba koja voli upoznavati ljude. Kako su i Stanko Vraz i Franjo Marković bili pjesnici koji su voljeli krajolike, razumljiva je zainteresiranost Markovićeve za Vrazovu poeziju. Autor uspoređuje poetske krajolike u Markovićeve i Vrazovu pjesništvu te nalazi sličnosti između dvojice književnika u izboru pejzažnih motiva.

POPIS SUDIONIKA

ANTE BEŽEN

Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Savska cesta 77, 10000 Zagreb

e-pošta: ante.bezen@ufzg.hr; ante.bezen@zg.t-com.hr

OZREN BLAGEC

Gradski muzej Križevci

Tome Sermagea 2, 48260 Križevci

e-pošta: ozren.gmk@gmail.com

JELENA BOROŠAK-MARIJANOVIĆ

Hrvatski povijesni muzej

Matoševa 9, 10000 Zagreb

e-pošta: j.marijanovic@hismus.hr

STIPE BOTICA

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

e-pošta: sbotica@ffzg.hr

VINKO BREŠIĆ

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ivana Lučića 3, 10000 Zagreb

e-pošta: vbresic@ffzg.hr

LADISLAV HEKA

Pravni fakultet Sveučilišta u Szegedu, Mađarska

Szövetség u. 35, 6726 Szeged

e-pošta: heka@juris.u-szeged.hu

RENATA HUSINEC

Ogranak Matice hrvatske u Križevcima

Trg J. J. Strossmayera 23, 48260 Križevci

e-pošta: rhusinec@vguk.hr

ALOJZ JEMBRIH

Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu

Borongajska cesta 83d, 10000 Zagreb

e-pošta: ajembrih@hrstud.hr

ŽELJKO KARAULA
Banovine Hrvatske 26b, 43000 Bjelovar
e-pošta: karaula1980@gmail.com

MIRA KOLAR-DIMITRIJEVIĆ
Aničićeva 25, 10000 Zagreb
e-pošta: mira.kolar@zg.t-com.hr

BOJAN MAROTTI
Zavod za povijest i filozofiju znanosti HAZU
Ante Kovačića 5, 10000 Zagreb
e-pošta: bojan.marotti@zg.t-com.hr

PETAR MILAS
Supilova 3, 48260 Križevci
e-pošta: petar.milas@kc.t-com.hr

PAVAO PAVLIČIĆ
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zrinski trg 11, 10000 Zagreb
e-pošta: ppavlici@ffzg.hr

IVAN PEKLIĆ
Zavod za znanstvenoistraživački i umjetnički rad HAZU
Koprivničko-križevačke županije
Ivana Zakmardija Dijankovečkog 3, 48260 Križevci
e-pošta: peklic@hazu.hr

BOŽIDAR PETRAČ
Društvo hrvatskih književnika
Trg bana Josipa Jelačića 7/1, 10000 Zagreb
e-pošta: petrac@inet.hr

ANTE STAMAC
Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti
Zrinski trg 11, 10000 Zagreb
e-pošta: stomach@hazu.hr

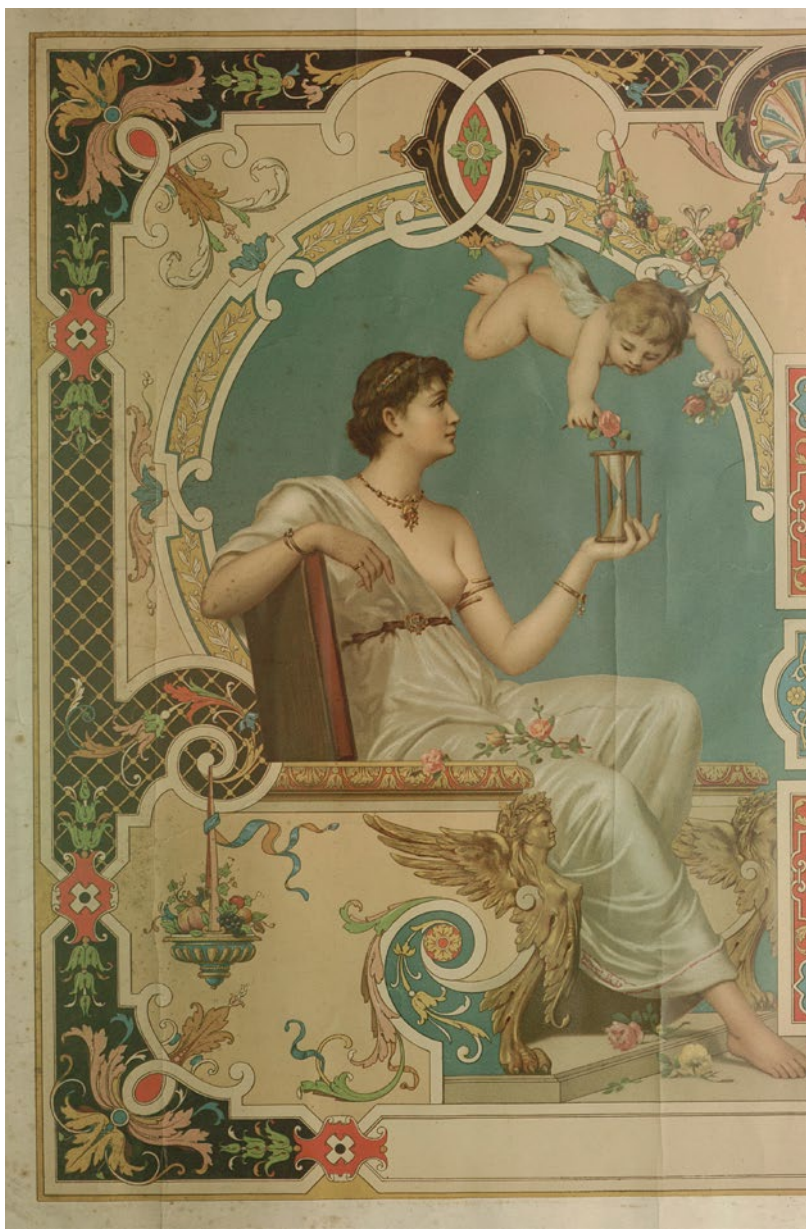
STJEPAN SUČIĆ
Matica hrvatska
Ul. Matice hrvatske 2, 10000 Zagreb
e-pošta: matica@matica.hr

GORAN SUNAJKO
Leksikografski zavod Miroslav Krleža
Frankopanska 26, 10000 Zagreb
e-pošta: goran.sunajko@lzmk.hr

ŽELJKO ŠKULJEVIĆ
Filozofski fakultet Univerziteta u Zenici
Zmaja od Bosne 56, 72000 Zenica
e-pošta: zeljko.skuljevic@pf.unze.ba

EDUARD VARGOVIĆ
Vinka Međerala 4A, 42000 Varaždin
e-pošta: eduard.vargovic@vz.t-com.hr

ŽELJKO VEGH
Knjižnice Grada Zagreba, Gradska knjižnica, Zagreb
Starčevićev trg 6, 10000 Zagreb
e-pošta: zeljko.vegh@kgz.hr

Križevčanke pozdravljaju Franju Markovića kao zastupnika
grada Križevaca, lipanj 1887.
HR AHazu - 325

Gošpodine zaslužniče!

Mi kćeri grada Krizevca ponosimo se što smo netne ponovno podržali Vašu velenčnost: kao zaslužnika grada Krizevca Vas, koji ste mislenikom naše domovine, ponos našega grada, bogodani pjesnik i književnik, odličan učenak, te diha profesorskog sboru našega sveučilišta; a što nam najveći ponos nada knjižje jest to što ste stojće na braniku domovinskih prava, činom dokazali ojeru u sve svete otadžbeničke ideale, kojimi su protkane Vaše uzvišene pjesme. Primito, gošpodine, ovaj čedni darak kao uopomenu na kćeri ovoga grada, koje i rcem i dušom prate Vaš čedni rad u korist naše nezrelne, al' vruće sublene domovine!

Živio!

klicu Vam

U Krizevcima, lipna 1881.

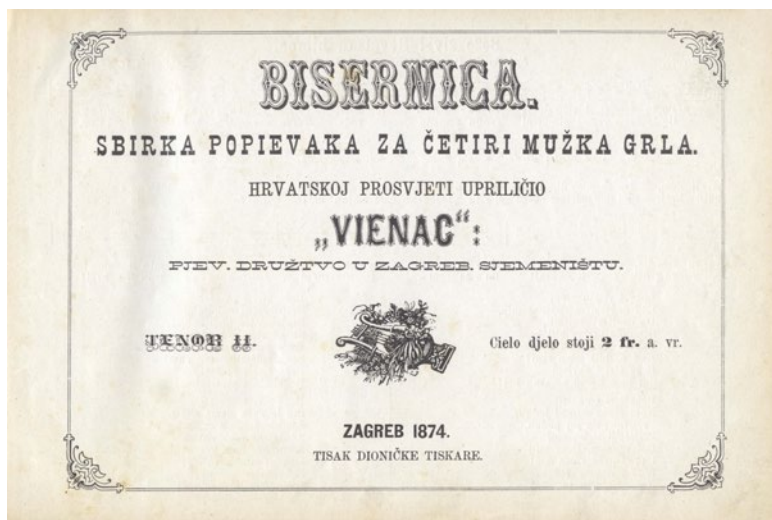
Kralice krizevčanke. ~

Diploma Hrvatskog pjevačkog društva Kolo iz 1886.
HR AHAZU – 325

Diploma Društva ubogih filozofa hrvatskoga sveučilišta u Zagrebu iz 1884.
HR AHAZU – 325

U boj.

Allegro con fuoco non forza. *Spjevao Fr. Marković.* *Uglazbio Iv. pl. Zajc.*

f U boj u boj mač iz to-ka bra-će, nek Turčin zna ka-ko mre-mo ni. *pp* Grad naš već go-ri, taj gru-di na-še plamte, u-ti-sa rik ma-ča na-sih zvek. Ko bra-tac bra-ta

f si-že do nas već zar. *f* Rik tur-ski o-ri, bje-san je nji-hov jar. *p* Kó po-žar vi. Sad bra-će pun-mo pu-ške Zrinskog poljubte svi. Za mno-m na vra-ta vjerni ju-na-ci.

crescendo

sa-mo kre-se, na-še gro-me, na-še trie-se, ne-ka o-re ru-še mo-re; bru-smo lju-te

na-še ma-će, ne-ka sje-ku ja-će ja-će, pun-mo pu-ške sa-mo-kre-se na-še gro-me.

na-še trie-se, ne-ka o-re ru-še mo-re. Ajd u boj, u boj Za dom, za dom sad u boj, ma paklena množ nanj diže svoj

Imo. *Ildo.*

nož nas mal' al hrabar je broj, tko tko će ga strt smrt vra-gu smrt Za dom u boj za dom u boj sad bra-će smrt!

Sostenuto meno mosso *Tempo 1.*

pp Za do-mo - vi-nu mrie-ti ko-li-ka slast? *f* Prot' duš-ma - ni-nu mo-ra on mo-ra past!

U boj. Spjevao Franjo Marković, uglazbio Ivan Zajc.
Bisernica. Sbirka popievaka za četiri mužka grla.
Hrvatskoj prosvjeti upriličio "Vienac". Zagreb, 1874

PLEMENITIM DAROVATELJICAM SVOJIM
DIČNIM
HRVATICAM KRIŽEVČANKAM
HARNI NJIHOV DOMORODAC.

Zlatnog pera i pisala darom
Veledušne počastite mene,
Kazujuć mi, s domoljubnim žarom,
Našeg roda cilje posvećene.

A ja pjesme, s domoljubnim marom
Iz srca mi mladog izvadjene,
Za uzdarje nudim s toplim harom:
Primitite ih, u znak uspomene!

Križevčankam Križevčanin nudi,
Križevačka vila što pobudi, —
Križevački grade, sretan rasti! —

A pjev, koj mi nikne još u grudi,
Vašim perom zlatnim pisan budi,
Čist posvećen domovine časti!

Križevci, 28/ 1888
x4

Franjo Marković

Velemožnomu Gospodinu
Dr. Franji Markoviću narodnom
zastupniku.

"Primi veli i dični naš zastupniče,
od naših birača, na Tvojem
požrtvovnom i slavnom saborskom
radu, naše potpuno povjerenje i pri-
znanje.

Mi se ponosimo time, što smo Tede
slavni mučen zastupnikom nasig-
starodavnoga grada izabrali:

u Križevcima 16. Siječnja 1884

Reis
Mato Čabrnica
Guro Lugomer
Stef Blazincić
Eduard Lugomer
Guro Plavčić
Ivo Lugomer
Ivan Černogorac
Droz. Čerkez
Jovan Kovač
Miroslav Horvat

franc. Klemenčević
Miko Rodlin
Albert Klemenčević
Guro Klemenčević
Kragutin Premalla
Sandro Rogan
Franjo Klemenčević
Guro Novak
Guro Klemenčević

Priznanje narodnom zastupniku za požrtvovan i slavan saborski rad iz 1884.

HR AHAZU - 325

Sig. XV37/17C1

T. Smičiklas

Dragi francet.'

Trije svega srdačna Ti hvala za mnoge
navuke, koji se nam jako dobro
došli u ovom okrutnom varošu. Tamo
smo jedan dan bili u gostioni i
nasitili se toga groznoga života
malo da nas žive neizjedine, toliko
nam pozobaše novace. Tade smo
na Hirschensprungu u kući Warburg.
Imademo trije prostora svetle
sobe, šetalište blizu, a nim niti
vode daleko. Tami smo u
ovm katu kao nekada Luter
na hercegom gradu. Biskup je
sa stanom zadovoljan, a to mi je
jako drago, jer mislim, da ci ito
pomagati napredak njegova zborja.
Placamo razmjerno malo 26 for
na jedan. Telo si dajemo kući
nositi iz Loba, koji nam nije
daleko. Rado bih biskupa

Pismo Tadije Smičiklasa iz Karlsbada, 1888.

HR AHAZU -325

Sig. XV37/19 Smič. 1

vedio malo na koncerte, ali on se
nede a sriet. Duno me trade stoji
da ga toliko zabavim, da mi kod
kući nezaspeva.

Karlsbad mi je do sada malo
dopada. Letnji su mi dosta starozjorske
kući dosta starijske. Ima doduše
džaja na bregovitim stranic, ali
ja ih nem upoznati. I školista
jošte malo poznajem, dosad
nedopjeh prvi ih radi biskupa.
Ja im piti redom sve vode, koji
biskup bude pio ali samo po jedan
čas, kako mi veli Čapek, da
mi više netreba, a to mi neće
škoditi. Već sam dva puta pio i
vrugmeto me to tjera. Ako bude
tako napredovalo, stitja in omršaviti,
što bi meni biti ovoliko drago.

Nekodas mi je, da nigdje nečujem
slavenskog glasu. Trnosta je za Čeh.
da dođe vamo novine - toliko jezika
a njihova mi vragje nemu. —

Nastavak pisma Tadije Smičiklase iz Karlsbada, 1888.

HR AHZU - 325

Sig. XV37/19 Smič. 1

A kako je Tebi? Tebi vati
stogod čeno vno? Kako Marko
Koz? Inar, da ti mi moj kun
Ivan o sven tom pisati, zato Ti
samo njega vzmi za prst, veri
ma, a on kake piše.

Budi mi zden i veses — So
sada nisam ni vrazje mrvice
napisao moga vrazjega pola —
uprav je dekli kako si Ti
prorekaš. — Bishop Te hepo pozdravlja

Tvoj pobuhin

Karlsbad 10/6 888.

Tvoj
}

2
Vele čestitai mi, Sorjorine
i prijatelja?

Hvala Vam lepa na poslanici
i tel. Drago mi je, da ste ope-
kli ime i ugled našega Gude
prot' nepravcedim najadajem.

Mehan, vlasta vpadaja medji
klasična i eta mlade nove
kuj' i čoveci.

Sofbilo m Gubavji oficeru Vam

a Pozdrav i na
28 vprje
870

prijatelica
Strossmayer
ls. B

ARHIV
JUGOSL.
AKAD. XV37/19 8b. 2

Pismo zahvale J. J. Strossmayera iz 1880.

HR AHAZU - 325
Sig. XV37/19 Str.2

12
Veleučeni gospodine

G^{ra} Franjo Markoviću
sveučilišnom profesoru

Veleučeni gospodine!

Velika većina sveučilišne omla-
dine skupljena dne 19. v. m. na Komer-
su u proslavu nastupa novoga rektora
na magnificia pismoćušno Vam izradu,
je ovom zahvalnicom najsrdačnijom
zahvalu, što ste osujetili nekolicini naša
Kanu i Kaljati i onu slavu i čelo sve-
učilište nezahvalnom porugom me-
na, koje je me vjekova, kao što izostaje
recii, koji pravom Hrvatu nužno
dosta na pamet, čim izusti nič sve-
učilište. Hako je ovaj spis u dičnom sa-
vezu s tim imenom vjekova, biva on
ponekle dokumentom kulturne hrvatske
povijesti, pošto pokazuje, ko je danas čim
kulturne i njene svećenike, narodne do-
brovoće.

Velika je po nas čast smpiti po-
pratiti ga svojim imeni sakovim
porokom

U Zagrebu 20. listopada 1877

Ante Ernest m. p.

P. Marković m. p.

Jovan Heprinić m. p.

Rado Čehar m. p.

Spehar m. p.

Ušarović m. p.

Jure Kamenar m. p.

P. Huber m. p.

J. Senaković m. p.

Dorđinani Hrvak m. p.

Čepić m. p.

Vabić m. p.

Jos. Lović m. p.

Drag. Kešeg m. p.

ANAL.
JUL. 1887.
ARAD.

GOVOR

D^{RA}. FRANJE MARKOVIĆA

narodnoga zastupnika grada Križevca

u sjednici hrvatskoga sabora
od 14. rujna 1887.

Po stenografskom izvješću.

U ZAGREBU.
Tisak Dioničke tiskare
1887.

Govor Franje Markovića na sjednici Hrvatskoga sabora,
14. rujna 1887.
HR AHAZU - 325

GOVOR

FRANJE MARKOVIĆA

U ADRESNOJ DEBATI

U SABORSKOJ SJEDNICI DNE 26. LISTOPADA 1884.

Visoki sabor! Gledajući teško stanje svoje domovine mislim da bi imao svaki Hrvat ponoviti riječi ilirakoga pjesnika: „Pali, pali, duboko smo pali! Tko to vidi, pa se nerazpali, taj hrvatskog nije sisao mlika!“ Ali narodnomu zastupniku nije podizati samo vapaje i tužaljke, nije mu samo dati oduška svomu raztuženom srčcu, nego kao što u Odisseji Telemaku pristupa Palada Athesa, tako narodnomu zastupniku pristupa lik domovine opominjuća na njegovu dužnost — i tim donekle umiruje njegovo raztuženo srce.

Gospodo! Kod ove rasprave mislim da je izhodište ona istina, kojoj se, koliko ja znam, nitko u našoj domovini ne otimlje, — istina: 1. da su narodna prava naša, koja su i u našoj opisanu, mnogostrano povrijeđena od strane Ugarske 2. da je od Ugarske isto tako mnogostrano zanemarena materijalni napredak našega naroda u ovoj zajednici i kojoj po nagodi stojimo. Ovo je tako obćenito poznata istina u našoj domovini, da se ni većina sabora, u svojoj osnovi adresnoj toj istini nemože otići, nego ju priznaje.

Većina sabora hoće u svojoj adresi naznačiti put, kojim bi se imalo nevoljam našega naroda doskočiti; ona hoće, da se povrijeđe nagodbe uklone i da se zanemarivanje našega materijalnoga blagostanja, zanemarivanje od strane zajedničke vlade i od zajedničkog za-

konarstva dosada provadjano, obustavi i pominja se obrati našem napredku. Nu dođim adresa većine hoće ovim putem udariti, da izlazi bolujuću domovinu, ona neopaža ili neće opaziti onoga izvora, iz koga izišu one dvie naše biede i sve druge naše nevolje. Taj izvor naznačen je također, kao nazor vis. naše vlade, a ujedno mislim kao nazor ugarske vlade, u previšnjem odpisu. To je onaj nazor i ona težnja ugarske vlade, da se zajednica državna između Hrvatske i Ugarske pretvori u državno jedinstvo, i to takovo državno jedinstvo, koje kao jedinstvo stoji nad narodnošću, nad ustavom, nad autonomijom naša kraljevine. Proti ovomu izvoru adresa većine nepodizao nikakva glas; ona onaj izraz o „državnom jedinstvu“ mimoišla, kao da ga nema, pa s toga mislim, da pošto glavnomu izvoru sve naše biede adresa većine ne obraća pominje, sve ono, što ona izrače preporuča ili u izgled stavlja, nemože i neće imati uspjeha.

Izraz „državno jedinstvo“ sadržaje program vlade ugarske od mnogo godina proti našoj kraljevini. Taj izraz ima u našoj prošlosti parlamentarnoj počam od g. 1868 svoju poviest. Izraz „državno jedinstvo“ nije se nalazio do sada u nijednom od previšnjih odpisa, niti u onom od prije tri godine, koji je supodpisan od bivšega preuzvišenoga g. bana Pejačevića; pak niti u zakonu, kako je poznato svakomu, toga izraza nema, nego

1

Govor Franje Markovića na saborskoj sjednici, 26. listopada 1884.

HR AHazu - 325

Sig. XV37/11-1

Svedočba školna

Kojem dokazujem da Franjo Marković 10. Godi-
nah star Vere nimo Katoličke Hrvatske u Gradu
Križevačkom Ljepi Križ: od Oca Antuna Marko-
vić rođen tretju Višju početnu učionu križevačku
Kroz učevno godište 1853. marljivo polaziše, i na drugo po-
četnim izpitu sledio redove Dobio je:

Iz Vere Nauka
Izvišen 1°

Iz ostalih prako prepisanih predmeta:
Izvišen 1°

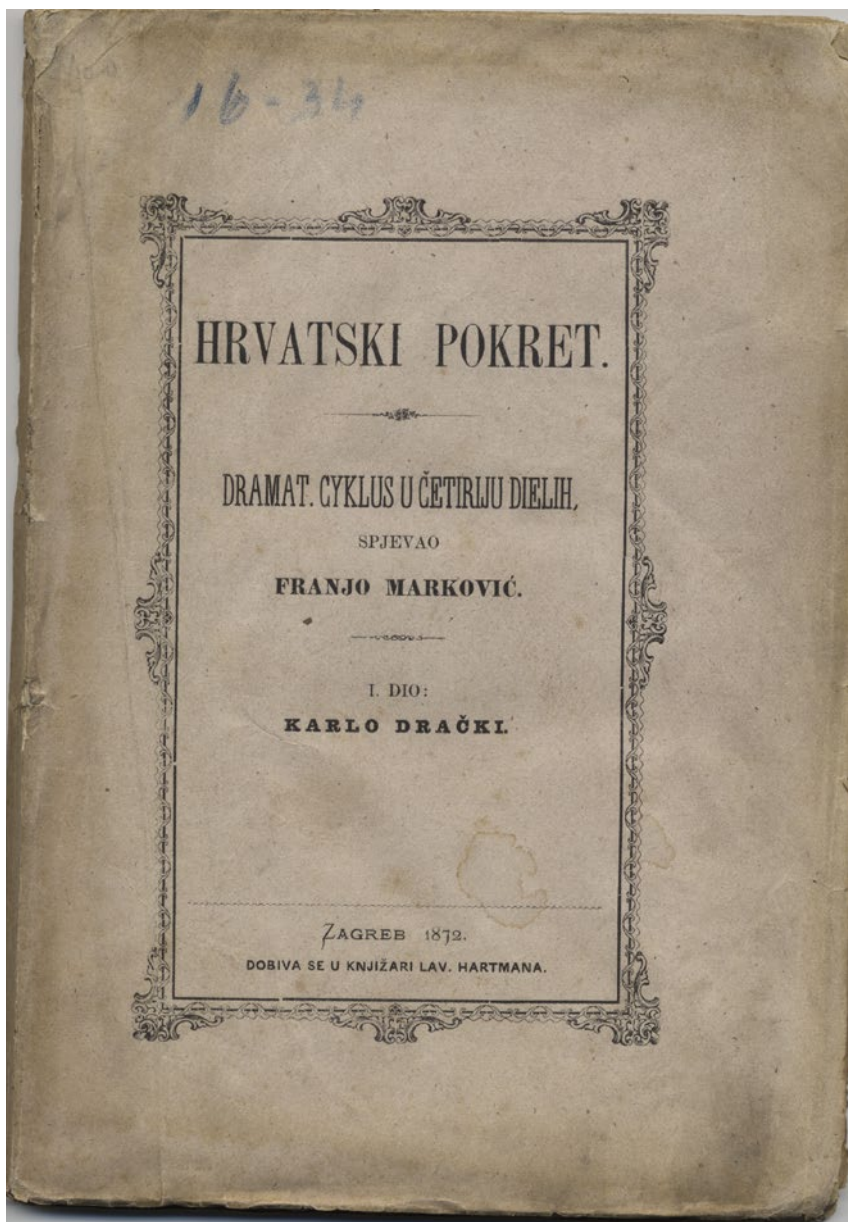
Broj Učionikah 38.

Ho se prako ponašanja tiče, on uvek pohvalno, i
zakonom školnim primerno bioše. Verhu česa
mu je ova školna svedočba školnim pečatom po-
redlašnjih Učionah Parnateljstvu podkrepljena
izdaje se

U Križevih Dne 13° Kolovoza 1854.

Dragutin David Učionik
Petar Martinović
Učionik i 3° razred, pro. učitelj
Viktor Valdig Učionik
Vernauka Učionik

ARHIV
JUGOSL.
AKAD. XV 37/17A3

Hrvatski pokret. Dramski ciklus u četiriju dielih. Spjevao Franjo Marković. I. dio: Karlo Drački; II. dio: Jelisava; III. dio: Ivan Hrvat; IV. dio: Stjepan Lacković. Nakladom spisateljevom. Zagreb 1872.

V I E N A C

ZABAVI I POUČI.

Broj 44.

U Zagrebu 31. listopada 1901.

God. XXXIII.

Uspomeni Marka Marulića.

Pozorišna prikaza u tri čela. Sastavio **Franjo Marković**.

(Događa se na *Solinskom* polju povrh Spljeta)

(Nastavak.)

Drugi dio.

1. prizor.

(Marulić i D. Papalić.)

MARULIĆ. Eno će sunce jur odskočiti nad Mosor, a mi još ne svršismo nadgledanja nadpiša, koje jutros izpisasmo, a kamo li da u tih evo razvalinah Gospe od Otoka zavrismo k Jeleni kraljici! Žurnije, Dmine moj, ako hoćeš, da Tebi posvetim svoje solinske nadpise.

D. PAPAĆ. Tako! Meni je bugariti po načinu stare hrvatske bugarstice: »Lako letiš, siv sokole, Marko Maruliću, al' teško li za tobome ja Dmin Papaliću«. Teško meni danas i misliti o nadpisih, kad su mi druge brige na glavi.

MARULIĆ. (Za sebe s uzdahom:) A meni da nisu? (Glasno.) Kakove Tebi brige, dvadeset godin mlademu od mene, sedamdeset-godišnjega starca?

D. PAPAĆ. Ali ti si bistar i hitar kô jelenak, a ja spor kô stari vojnik.

MARULIĆ. Ne kiti se, ne lini se! Ta jur davno ti je zacilila rana, koju zadobi prije 12 godin baš ovdje, od Osmanâ braneci pod poljičkim vodjom Žarkom Dražojevićem crkvu Gospe od Otoka.

D. PAPAĆ. Ali još me, Marko, peče rana ta, što si iz onoga boja pjesmom proslavio smrt junaka Dražojevića, a mene, valjda jer sam ostao živ, ni spomenuo... ni da bi spomenuo! Tako li ti meni zahvali, što sam ti u cetinskoj krajini, u Markovića-Kaćića, našao i donio staru knjigu hrvatskoga pisma o starih hrvatskih vladarih?

MARULIĆ. A zašto nisi bojnoga si druga Žarka obranio od osmanske demeskinje, i zašto si dao, da Osmani razore crkvu Gospi, uspomenu hrvatskih kralja?

D. PAPAĆ. Je li, još ćeš u kojoj od svojih pokladnih pošalicah slaviti moju kukavštinu i lienost?... Udobri mi se, dragi Marko! Odmah ćemo na posao, samo daj da ti prije prišapnem: danas će ti 71-i rođendan slavno čestitati po izbor prijatelji tvoji.

MARULIĆ. Kanite se moga slavljenja; meni treba mira — i posla.

D. PAPAĆ. Ta jesi svedjer u poslu, a miru se svedjer učiš iz ovih ruševina solinskih... Počuj: i sestra ti Vice doći će danas s gora, s Klisa, i donieti čestitku od kapetana Kružića.

MARULIĆ. Od moga junaka Petra Kružića? Dika mu od zemlje do neba! Da taj Hrvatina sa svojim sokoli ne brani s tvrdoga eno Klisa Solin i Split, već bi nas sve domorodce i k tomu sve te iz Mletaka kondotijere i providure bili Osmanlije strpali u ove stare grobnice.

D. PAPAĆ. A što bi ti, da ti danas i junak Kružić glavom dodje, i još njeka... neznana junakinja? (Za sebe.) Kako ću mu — a da se ne potrese — kazati, da će doći i njegova Judita?

MARULIĆ. Na posao, na posao! Čitaj, da nadgledamo.

D. PAPAĆ. (Čita iz svoje knjige, a Marulić gleda u svoj zapisak.) Kod ruševina amfiteatrovih gladiatorski nadpis: »Crinitus

VIENAC

ZABAVI I POUCI.

Br. 20.

U ZAGREBU DNE 18. SVIENJA 1872.

God. IV.

Izlazi svake subote. — Godišnja cijena 6 for.; poštom i domaćim u kuću 7 for. — Rukopisi se ne vraćaju.

Zabava: Karlo Drački. — Proletne vode. — Pouka: Kako se je jugoslavstvo započelo i razvilo. — Kako je kazalište postalo? Listak.

KARLO DRAČKI,

tragedija u 5 čina. Spjevao F. M.

Karlo Drački kralj napuljski, potle i ugarski;	Marija kraljica ugarska;
Margita žena mu;	Jelisava majka joj.
Alberico da Barbiano pouzdanik mu;	Nikola Gorjanski kancelar kraljičin.
Navarelli glavar njegove tjelesne straže;	Blaž Forgač i magjarski velikaši.
Pavao Hrvat	Ubil Kalaj i magjarski velikaši.
Ivan Hrvat	Boris litvinski knez.
Stjepan Lacković	Ziemovit Mazovski poljski knez.
	Papinski legat.

(Tri krabonoše; velikaši, građani, puk, vojnici. Biva u Budimu i Stolnom Biogradu g. 138²/₆.)

Prvi čin.

(Priestolna dvorana u kraljevskih dvorih budimskih.)

1. prizor.

Jelisava (sama motreći sunčani zahod).
I drugi put si zapalo mi, sunce,
Jur davno ljubavi, sad vlasti mojoj.
Ni jedan trak ne osta mi vrh čela.
Ni jedan u srcu: sva u mrak tonem.
Da iz oka mi njegova — bar jedan
Prosinut hoće, taj bih trak u koplje
Prometnula, uzbacila te, sunce,
Na podne tvoje, ma prorazila
I srce čije, ma i sto srdaca.

(Čuje se klicanje).

Prot svim vam pregnula bih, kojih poklik
Ponizit mene, drugog uzdić kani,
Zavojsila na stoglavu tu neman
Bezzakonja, divljoc, mora, grabše,
Poganstva — što sve Ugarska se zove —
Strahovitom u prah orećom snagom.
Razorit — da, al usrećiti — koga?
Kčer? Zar i dalje da se zove kralj,
A bude nemoć, strah, čeznuće, suza?
Zar sebe? Ah što pomože mi dosad
Uz čovjeka kraljevat, kog ne ljubljah
A iza smrti mi uz slugu, koga
Tim više mržah, čim ga trebah više.
Šav sjaj i moć i razkošje i gizda

Ne mogaše zatomit srca vapaj
Za njim, — kog našav, izgubih za uvijek.
Da sad ga mogu nać, gdje blizu mi je,
Na dohvat — nedohitan mi, jao!
Na hlaptu gluh, mom plaću sliep,
Neproziran ko noć molećem oku:
On, njekoć kip mi jasan, mil, uzorit,
Ko gluhi preda mnom se gubi mrak.
Što dodje amo, da mi stravi srce,
Zaledi krv te klonut čini ruku,
Poklecat nogu, sliepljeti i drhtat
Pred gonetkom strahovitom, tko, kako
Za uvijek me razstavi od njega?
Nabujaj srce, mišice osil'te,
Učestaj strielo zamračena duha,
Razderi oblake, da vidim, što bi.
Nagodim, što da bude s njim i sa mnom.

Ubil Kalaj (naglo bahnje)
Zlo, kraljice! Baš sad je Pavao Hrvat
Krivorekim si jezikom u sabor
Na smetove izdajstva pljevu sbaco.
Daj, kao vikor mi ćemo ih raznit. (Odlazi)
Jelisava. Dotužuješ mi, idi! — Ajmeh takvi
Da pravo brane proti otimaču,
Na kojih plien od pet viekova teži!
Što jest, što ima, sve je jedan grabež.
Blaž Forgač (upane).
Jurišat na njih, kraljice, zapovjedj!
Polovina već pristaje uz Karla;

UPRAVLJAJUĆI ODBOR „MATICE HRVATSKE“

za godinu 1877.

(izabran u glavnoj skupštini 28. siječnja 1877.)

Predsjednik :

Presvjetli gosp. Ivan Kukuljević Sakcinski.

Blagajnik :

Ivan Kostrenčić, kr. sveučilišni bibliotekar.

Književni odbor :

Podpredsjednik: August Šenoa, urednik „Vienca“.

Odbornici: Kišpatić Mio, profesor kr. realke.

Klaić Vjekoslav, profesor kr. gimnazije.

Koch-Kuhač Franjo, glasbenik.

Marković dr. Franjo, prof. kr. sveučilišta.

Miškatović Josip, urednik „Obzora“.

Mrazović Ladislav, perovodja kr. zem. vlade.

Smičiklas Tadija, prof. kr. gimnazije.

Tomić Josip Eugen, tajnik kr. zem. vlade.

Zamjenici: Badalić Hugo, namj. učitelj gimnazije.

Zoričić Milovan, perovodja kr. zem. vlade.

Gospodarski odbor :

Podpredsjednik: Lopašić Rade, tajnik kr. podžup. zagrebačke.

Odbornici: Benković Ivan, viećnik grada Zagreba.

Concilia Ivan, trgovac.

Deželić Gjuro, viećnik grada Zagreba.

Hoić Ivan, profesor kr. preparandije.

Zahar dr. Ivan, odvjetnik.

Zamjenici: Becić Ferdo, perovodja c. kr. krajiške oblasti.

Kučak Stjepan, profesor kr. gimnazije.

*

Upravljaјуći odbor „Matice Hrvatske“

u upravnoj godini 1897.

Predsjednik:

Gosp. **Tade Smičiklas**, kr. sveučilišni profesor.

Tajnik i blagajnik:

Gosp. **Ivan Kostrenčić**, kr. sveučilišni bibliotekar.

Književni odbor:

Podpr.: Gosp. **Tomić J. E.**, savjetnik kr. zemaljske vlade.

Odbornici: Gg. **Babić Ljubomir**, kr. kot. pristav.

Badalić Hugo, ravnatelj kr. gimnazije.

Folnegović Fran, posjednik.

Kuhač Franjo, glasbenik.

Kumičić Evgenij, književnik.

Marjanović dr. Luka, kr. sveuč. profesor.

Musić dr. August, kr. sveučil. profesor.

Šrepel dr. Milivoj, kr. sveuč. profesor.

Zamjenici: Gg. **Bosanac dr. Stjepan**, gimnaz. profesor.

Kučera Oton, profesor real. gimnazije.

Gospodarski odbor:

Podpr.: Gosp. **Marković pl. dr. Franjo**, kr. sveuč. profesor.

Odbornici: Gg. **Deželić Gjuro**, gradski vijećnik.

Eisenhuth Antun, posjednik.

Harambašić dr. August, sudb. branitelj.

Hoić dr. Ivan, upravitelj ženskoga lica.

Klaić Vjekoslav, kr. sveučil. profesor.

Zamjenici: Gg. **Andrić dr. Nikola**, gimnaz. profesor.

Staré Josip, profesor real. gimnazije.

Spomen-album odbornika Matice hrvatske posvećen
predsjedniku Ivanu Kukuljeviću Sakcinskom, 1886.
Gradski muzej, Varaždin

Rano pčela po mirisnu cvieću
 Med po znanju bereš i umieću;
 Haran narod još za **TEBE** živa
 Ime **TVOJE** u zlato okiva.
 A od nas **TI** spomen-knjiga slikâ
 Od vjernijeh **TVOJIH** pobornika,
 Koje vodiš u „Matici“ smjelo,
 Da nastave započeto djelo;
TI ju primi kao spomen mali,
 Koliko smo **TEBE** cienit znali:
 Svako lice, **TEBI** dobro znano,
 Nek **TI** zbori i kasno i rano:
 Blago **TEBI**, komu dade sreća,
 Da od zore našeg prepороda
 Svaki danak na **TVOJ** rad nas sjeća
 O napredku hrvatskoga roda.

Janko Furković
 podpredsjednik.

Radoslav Lončarić
 podpredsjednik.

ODBORNICI:

Ivan Berković	Jade Sminkla	Fr. L. Kubač
Jos. lug. Tomić	Dr. M. Kispalić	Dr. J. Marković
Gyurošky Deželić	Ivan Mep. Rozić	Jerdo Kocić
Stjepan Karić		S. Lorković
Josip Stare	Ivan pl. Zuje	A. Čurmanić
M. Jandalić	Ivan Dvor	Dr. Kostrenčić

rina i prirodina mu je samo 1000 for. odmjeren, | žari Sv. Galca u Zagrebu.

Došlo je vrijeme da se razstanemo. Ni od koje druge nevolje, dragi čitatelju, van što se hoće Viencu čitav čovjek, čitava snaga. Mene poslovi raztrojili i razčtvorili, pa sam već stao i zdravlju odkidati, da uložim oko toga našega gojenčeta. Viencu je utaren put. Kad ga staneš ogledati, kako bude po njem hodao skrojena koraka uz svoga provodiča Dr. Franu Markovića, nećeš ni požaliti, što sam se ugnuo, jer je Dr. Marković uglednik, s kojim se je posestrilo mal da ne svih devet Apolonovih sila. Uz takova čovjeka nemože „Vienac“ nego svakom vrlinom obilovati.

Ostavljajuć se uredništva ovoga lista iskreno mi se je zahvaliti i svim suradnikom, što su mi pomogli, te je Viencu puklo liepo ime ne samo širom domovine, nego i daleko iza granica iste. Tvrdo se nadam, da mu se i od sad nitko iznevjeriti neće, jer je nas svih ne samo dužnost, već i dika podupirati taj jedini beletristični list.

Dr. Ivan Dežman.

Podporom Matice ilirske. Izdaje odgovorni urednik: Dr. Ivan Dežman. Tisak Dioničke tiskare.

Vienac br. 19, 1872

Dosadanji urednik Dr. Ivan Dežman scienio je mene dostojnim te mi izručio uređivanje ovoga lista. Tako je sad mene red iza miloga mi pobratima i književnoga druga izvadjati plemenitu zadaću, koju je nezaboravni Perkovac namienio milovanju svomu, Viencu. Kako je Perkovac tu zadaću pomišljao krasnom, uvijek ću ju držati na pameti i kano oporuku svetinjom ju smatrati. Toj od njega baštini, umnim gojem pobratima moga dosad uzdržanoj da i razmaknufoj, spreman sam posvetiti sve sile i sve časove svoje.

Da se i nadalje uzdrži te prema namjeni vrstnika, od kojih ju preuzimam, još i na šire razmakne, nije toliko na mojoj stanovitoj volji, koliko do njega i ljubavi slavnoga čitateljstva i njegovih pjesnom, pripoviesti i poukom gojitelja. Usrdno molim, da ju ne uzkrati ni od sad ni koj mu dosadanji prijatelj ni prijateljica, a uslobodjen podporom plemenita rodoljublja tvrda mi je nada, da će se unaprediti Vienac koľko se god trudom i vremenom može, te ću smjeti ovaj čas, kad se laćam njegova uređivanja, smatrati i presretnim po mene, kako ga smatram znamenitim i svetčanim to s uspomene dićnoga dosadanjega Vienneva rada i radnikā mu, to s žive želje napredku njegovu, a podpori slavnoga čitateljstva.

Dr. Franjo Marković.

Podporom Matice ilirske. Izdaje odgovorni urednik: Dr. Franjo Marković. Tisak Dioničke tiskare.

Vienac br. 20, 1872

VIENAC

ZABAVI I POUCL.

Broj 21.

U ZAGREBU DNE 12. LIPNJA 1869.

God. I.

Izlazi svake subote. — Godišnja cijena 6 for.; poštom i domaćim u kuću 7 for. — Rakopisi se ne vraćaju.

Zabava: Vralno kolo — U Mokrišah — Petar Gavran mrke sreće. — Pouka: Nagovještjanja ob uzgoja. — Književnost: Prievod De-mostenovih govora. — Sitnice.

Vrzino kolo.

Spjevao F. M.

Velebita vrhom izvi se kolo vilinje,
Ko zvjezdica bije sjaj mu daleko, daleko,
I kroz mrak se blišti širinom pučine sinje.
Iz tmine po oblak odasvud hitar poteoko
Ko srebrenast konjic, bujna se vijori griva,
Pod kopitom zvjezda po zvjezda sipa se živa.
A tko ih to pravi? Tko kolu vilinskom jaši?
Crnorusi to su djaci grabancijaši.

Svih dvanaest jur davno oni promučie škole,
Svim mudricam knjigam silna prometaše slova,
Kih grobne ko križe nad žićem pobli laž hola,
U crne im črte sjaj zlatni istine skova,
U kapljici crnoj svijet, boga, ljubav utapa,
Kip naravi divni krpom i kožom zaklapa.
A ljudstvo? A narod? On mrakom i zlom se kini;
Visoka da mudrost za nizki svijet se brini?!

Medj truleži, kostmi, djaku bi mučno te mučno;
Ko ševa se dignu, da pravu životu se vine,
K visini, gdje luči valovi krkore bučno,
Gdje narav iz šara zemnog, nebeske vedrine
I zvjezdovnog kriesa veselo ruho si snuje,
Gdje svijeta vru vrela i dah svestvorac gdje duje,
Tu hoće da roni, da liba, plije i plije,
Svak stvorak da prozre, kak srce mu igra i bije.

Povrgoše knjige, vršku Velebita krenu.
Tu vile ih u vir tajnijeh zarone čara:
Lahkoputni sinu, očima novima trenu,
U grudih im planu srce nebeskoga vara.
Dlan o dlan, i eto tanahan konjic zahrže,
Zlatogriv to oblak, na svakog po jedan se vrže,
I bijelim svijetom vrzino kolo odprši,
Te trinajstu školu djak grabancijaš sad vrši.

Sa sunčanim trakom roni u morske dubine,
Od zvjezde se k zvijezdi s molitvom djetinjom krili,
I s dugom nebeskom na okrug svijetom se vine,
I s rosom u grudi cvietka i travke se mili,

I s vijorom ljulja stovjeko dubja u gori,
I s lahorom šapćuć s žitom zlatovlasim zbori,
U srca se s glasom zvona večernjega krade,
Sva sladka im čustva i sve gorčine saznade.

Sav obredi svijet, i u sve udje, sve vidje;
Al čarobno sveže, koja sve sklada i redi,
Sve stvara i hara, ne sazna nigdje te nigdje.
I oko mu mrkne, žar čisti srca se ledi.
Velebita vrhu skok na skok natrag porenj,
Sve iskri se konjic, i vrelom pjenu se pjeni.
U vrzino kolo djaci se opet sjate,
Iz sveznale knjige zadnju da tajnu čate.

Zavrti se kolo, zazvoni milopoj vilā,
I mrakom se dalje te dalje pjesma lelija;
Iz mraka se nov i divotan svijet pomila,
Nevidjonim krasom sve jače, jače se sija,
Te svevidna djakom luč iz očiju sukće,
I duh im se krili i srce plameno bukće —
Sad zadnja im tajna, sad sveza svestvorna sviće:
Krasota je pravo svijeta žiće i biće.

Zamukaula pjesma, svemirska krasota nestā,
Al djakom se duše u žaru krasote utope:
Razpršene na sto i na sto trake joj miestā
U jedan zažele plamen da spoje i stope,
Da ljudstvu ga nose, bez krasa, svjetla što čami,
Da otmu ga jadom, nizosti, robstvu i tami,
Od konca do konca krasota da ga prošine,
Ko izhodno sunce sve morske tmaste dubine.

Što liepa se svijetom nadje, sad u kup se hita:
Trak sunca i zvjezde, šar cvjeta i rose zlato,
I čovječijih čustva i misli najljepša kita,
Plavote nebeske, zemске zeleni čar na to,
Bljesk mramoran lika ljudskih, i milosklad zvukā.
Zavrti se kolo tri puta, tri puta zahukā,
Te oganj se izvi iz hrpe divan i krasan:
Krasote to oganj vjek viekom čist i jasan.

Grb plemićke obitelji Marković
HR AHAZU – 325